

A versíró Derkovits

Derkovits Gyula, ez a különleges tehetségű festőművész és grafikus Újpesten is élt. 1926–28 között a József (ma: József Attila) utca 74.-ben, 1931–33 között a Török Ignác utca 6.-ban lakott. Az újpesti táj – elsősorban a kikötő, a Duna-part – több művében is megjelenik. Ilyen *Az újpesti hídfeljáró* (1927), a *Hídéptitők* (1932), a *Híd télen* (1934), *A téli kikötő*, a *Dunai homokszállítók* (1934).

Derkovits érzéseit versben is megpróbálta kifejezni. Mérhetetlen nyomorban élt, éhezett. Verseiben nagy erővel jelenik meg az iszonyú elkeseredettség, a társadalmi igazság(osság) utáni vágy. E költemények képekkel teli víziók.

A következő versek most először kerülnek az olvasók elé.¹

Iványiné Konrád Gizella

Feljön napunk...

Szenvedések mérhetetlen
mélységéből, véressen
gőzölögve jön fel napunk.
És dübörögve hajt az égre,
s gyujt világosságot a
sötétbe.

Törj, zuzz, rombolj!
– A sötétségér nem kár...
Minden csend pillanat a
számodra halált és
szolgaságot tart...
Halod??
Bilincseink panaszkodnak,
de börtönünk falára
eljön a nap, és porrá
zúzza azt!...

¹ A közlemény éve: 2009

Újpest

Aranyod csengése, vérem
keringése, vérem keringése
aranyod élete.

Nem látom a napot,
de érzem roppant súlyod.

De láttam én már napot,
mikor aranyad nem ért
egy marék homokot.

Nélkülem holt aranyad
csengése, mert életet vérem
keringése ad nekije.

Érzem, hogy mállik vérem
a napod állhat, de ez meg-
torlatlan nem maradhat.

Béklyós kezeim felemelem
és bilincseimet rajtad
töröm széjel én...

1932 márczius 2-án este

D Gy

Újpest

Vas István

Nehéz szerelem – Mért vijjog a saskeselyű?

[...] Az Egyesült Izzó gyárkomplexu-
sában – amely a különvált Standard
telephelyét is magában foglalta – volt
egy üzemi étkezdé, amelyet a szociális
gondoskodás példájaként emlegettek
abban az időben: egy nagy, tiszta te-
remben nyolcvan fillérért adtak három-
fogásos, higiénikusan készített ebédet,
amelyért sorba kellett állni, és amelyet
egy tetszetős porcelán ételhordóban
tálaltak, aztán az ember helyet kere-
sett valamelyik hosszú, nyersfa asztal
mellett, ahol szétszedte a hármás be-

osztású ételhordót, ha pedig végzett az
ebéddel, újra visszarakta és visszavitte
a tálalóhoz. A munkások tizenkettő és
egy óra között, a tisztviselők egy és
kettő között ehettek, de itt aztán csak-
ugyan meg lehetett és meg is kellett
ebédelni egy félóra alatt. Erre az étke-
zésre nagyon büszke volt az Egyesült
Izzó legendás híru Vezére, ő maga is
ott ebédelt, sorba állt, és maga vitte
helyére az ételhordót. Ennélfogva az
egész törzskarnak úgyszólván repre-
zentációs kötelessége volt az üzemi

étkezés, ez viszont nagy vonzerővel hatott a hivatalnokokra, akik ilyen demokratikus közelségben láthatták fől-jebbvalóikat, sőt ha a szerencsés véletlen közrejátszott, valamelyik igazgató, cégvezető vagy főmérnök mellé kerülhettek a hosszú asztalnál.

Mi azonban, mármint Steller és Róna Robi meg én, húzódoztunk ettől az önkiszolgálóan demokratikus közétkeztetéstől, sőt a főnöki közellétől is, inkább a gyár közelében ebédeltünk, az UTE-pálya kantinjában, ahol külön asztalnál ülhattünk hármasan és többféle étel között válogathattunk. Igaz, hogy ez az ebéd egy pengőbe került, sőt még többbe is, mert a kantinnak szeszkiméresi engedélye is volt – az üzemi étteremben csak tiszta vizet lehetett inni –, de azért mi rendszerint beértük egy-egy nagyfröccsel. Borralalót viszont itt sem kellett adni, mert Piroska úr, a tulaj maga szolgált ki, aminthogy a felesége is maga főzött, elég ízletesen. Mellesleg Piroskáné volt a kantin esze: minden délelőtt betanította férjét a nem túl bőséges választék felsorolására – mert étlap írásával nem bíbelődtek –, és Piroska úr el is hadarta buzgón a listát, nem véve figyelembe, hogy egy-egy ételből esetleg már kihordta az utolsó adagot, mert napi memoritert csak elejétől végig volt képes elmondani, kihagyni nem tudott belőle. Így hát gyakran előfordult, hogy ha a felsorolt ételek valamelyikét rendeltük, azt felelte:

– Az, kérem, elfogyott már, kérem.

Igaz, hogy a napi lista után mindig hozzátette az állandóan készenlétben álló tartalékot:

– Van azután, kérem, bécsi, párizsi és natúrszelet.

Mi bizony vissza is éltünk azzal, hogy Piroska úr értelme nem valami rugalmasan működött, és ilyesmiket kérdeztünk tőle:

– Aztán mondja, Piroska úr, elég kemény az a büftök?

Mire ő azt felelte:

– Igenis, kérem, jó kemény.

De hát ez az egész idéetlenkedés hozzátartozott az ebédszünet korlátolt felszabadulásához, éppen úgy, mint a tízperces út az UTE-pályaig, a nyári poroszkálás, és télen a csúszkálás a jeges közben, vagy bokáig süllyedni a vastag hóban. Nem tudom, hogy akár a bécsi sítúrákon is a hegyoldalak nagy, ferde hósíkjának volt-e olyan, önmagam fölé emelő, fehér magasvonzásuk, mint az újpesti hónak, amikor a gyártól a futballpályaig átgázoltunk rajta.

És miután a kantinban leráztuk magunkról a havat és leültünk egy asztal mellé, lehetőleg a kályha közelében, mert amúgy a kantin átfűthetetlen hodály volt, gyakran éreztem a mély vízbe merülő, alábukó örömet annak, hogy nem vagyok költő.

Igaz, hogy ez már abban az időben volt, amikor az irodalmi élet kezdte tudomásul venni, hogy költő vagyok.